

UZUPEŁNIAJĄCA EKSPERTYZA ORNITOLOGICZNO – CHIROPTEROLOGICZNA BUDYNKU PRZY UL. LIPOWEJ 5 W MIEJSCOWOŚCI ŻYTKIEJMY, WOJ. WARMIŃSKO - MAZURSKIE

ZLECENIODAWCA

Urząd Gminy Dubeninki
Ul. Dębowa 27, 19 – 504 Dubeninki

ZESPÓŁ WYKONUJĄCY

Ewa Jędrzejewska

DATA WYKONANIA

Lipiec 2019 r.

Zakład Innowacji Przyrodniczych Ecoexpert Sp. z o. o.

Lipowa 41/1; 16-400 Suwałki;

Tel.: +48 87 567 44 30; email: biuro@ipecoexpert.pl; www.ipecoexpert.pl

Spis treści

I. Wprowadzenie	
II. Opis budynku	
III. Wyniki	
IV. Wnioski i zalecenia	
V. Załączniki (płyta DVD):.....	

I. Wprowadzenie

Uzupełniająca ekspertyza ornitologiczno–chiropterologiczna została wykonana na zlecenie Gminy Dubeninki na podstawie umowy nr IGP/37/2018 z dnia 09.11.2018 r. Przedmiotem ekspertyzy była ponowna inwentaryzacja budynku mieszkalnego pod kątem zasiedlenia przez ptaki i nietoperze, określenie zalecanego harmonogramu wykonania prac termomodernizacyjnych oraz zaproponowanie wykonania kompensacji przyrodniczej. Uzupełniająca ekspertyza wykonana została w okresie lęgowym ptaków oraz okresie rozrodczym nietoperzy i ma na celu zminimalizowanie ewentualnego negatywnego wpływu prac termomodernizacyjnych na ptaki i nietoperze. Ekspertyza ta jest uzupełnieniem ekspertyzy wykonanej jesienią (październik/listopad) 2018 r.

Uzupełniająca ekspertyza opracowana została na podstawie trzech kontroli terenowych przeprowadzonych w dniach 21 marzec, 25 kwiecień i 18 czerwiec 2019 r.. Kontrole prowadzone były w godzinach dziennych, wieczornych oraz nocnych i nastawione były na stwierdzenie gatunków ptaków gniazdujących w obrębie budynku oraz wykrycie ewentualnych kolonii rozrodczych nietoperzy. Określano także wszystkie potencjalne siedliska, które mogły by służyć jako miejsce rozrodu i wychowywania potomstwa dla ptaków i nietoperzy. Podczas kontroli opisywano oraz nanoszono na szkic budynku miejsca gniazdowania ptaków (np. gniazda, pobielenie), miejsca potencjalnego gniazdowania ptaków (np. otwory, szczeliny), notowano ptaki występujące na budynku i w jego sąsiedztwie, a także oznaczano miejsca rzeczywistego i potencjalnego występowania nietoperzy. Poszukiwano wszelkich oznak wskazujących na gniazdowanie ptaków w okresie lęgowym – gniazd, odchodów czy skorupki jaj oraz oznak rozrodu nietoperzy, np. odchody. Śladów lęgów ptaków i obecności nietoperzy szukano przede wszystkim na rozległym strychu, w szczelinach elewacji i dachu, pod parapetami, za rynnami i rurami spustowymi oraz we wszelkich innych nieszczelnościach budynków.

Ze względu na dużą ekspansję aglomeracji miejskich, wielorodzinne budynki mieszkalne stały się w dzisiejszych czasach stałym miejscem gniazdowania ptaków z grupy tzw. dziuplaków i półdziuplaków. Najczęściej spotkać tu można takie gatunki, jak: gołąb miejski *Columba livia f. domestica*, wróbel *Passer domesticus*, kawka *Corvus monedula*, jerzyk *Apus apus*, szpak *Sturnus vulgaris*, sikory: modraszka *Cyanistes caeruleus* i bogatka *Parus major*, oknówka *Delichon urbica*, pustułka *Falco tinnunculus*, kopciuszek *Phoenicurus ochruros* i mazurek *Passer montanus*. Budynki mieszkalne to także chętnie i coraz powszechniej wykorzystywane miejsce przez nietoperze. Najczęściej spotkać tu można następujące gatunki: mroczek późny *Eptesicus serotinus*, mroczek posrebrzany *Vespertilio murinus*, nocek duży *Myotis myotis*, borowiec wielki *Nyctalus noctula*, gacek brunatny *Plecotus auritus*, karlik większy *Pipistrellus nathusii*, karlik malutki *Pipistrellus pipistrellus*.

Podczas planowania i wykonywania prac termomodernizacyjnych należy wziąć pod uwagę zapisy prawne znajdujące się w następujących aktach prawnych:

- a) Ustawą z dnia 21.08.1997r. o ochronie zwierząt, Dz.U. z 2013r., poz.856 ze zm.,
- b) Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 6.10.2014r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt, Dz. U. z 2014r. poz. 1348,
- c) Ustawą z dnia 16.04.2004r. o ochronie przyrody Dz.U. z 2015r., poz.1651 ze zm.
- d) Ustawą z dnia 13.04.2007r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie, Dz. U. z 2014r., poz.1789 ze zm.
- e) Ustawą z dnia 27.04.2001r. Prawo ochrony środowiska, Dz.U. z 2013r., poz. 1232,
- f) normami i przepisami szczegółowymi.

W powyższych aktach prawnych znajdują się zapisy nakładające szereg zakazów związanych z chronionymi gatunkami ptaków i ssaków, tj. zakaz niszczenia jaj, postaci młodocianych i form rozwojowych, niszczenia siedlisk, ostoi, gniazd i innych schronień, umyślnego płoszenia i niepokojenia, przemieszczania z miejsc regularnego przebywania na inne miejsca. Akty te wskazują również sposoby ochrony gatunków dziko występujących zwierząt, tj. zabezpieczanie ostoi i stanowisk zwierząt przed zagrożeniami zewnętrznymi, wykonywanie zabiegów ochronnych utrzymujących właściwy stan siedliska zwierząt oraz dostosowaniu terminów i sposobów wykonywania prac (w tym prac budowlanych i remontowych) do okresów rozrodu. Wszystkie gatunki ptaków występujące w Polsce podlegają ochronie gatunkowej, stąd w przypadku stwierdzenia gniazdowania koniecznie należy ustalić termin prac nie kolidujący z okresem lęgów. W przypadku nietoperzy wszystkie krajowe gatunki podlegają ochronie ścisłej, dlatego wszelkie prace muszą być dostosowane do terminów rozrodu oraz zimowania tych zwierząt.

Uzupełniająca ekspertyza oraz związana z nią inwentaryzacja budynku pod kątem zasiedlenia przez ptaki i nietoperze wykonana została w sezonie lęgowym ptaków oraz w okresie rozrodu nietoperzy. Wraz z ekspertyzą sporządzoną jesienią 2018 r. stanowi całość, która umożliwić powinna bezpieczne dla zwierząt przeprowadzenie prac termomodernizacyjnych.

II. Opis budynku

Budynek przy ul. Lipowej 5 w Żytkiejmach to jednokondygnacyjny budynek wielorodzinny z rozległym, częściowo zagospodarowanym strychem. Dach jest dwuspadowy posiadający drewniane podcienia. Na dachu widocznych jest 7 kominów. Budynek posadowiony jest na bazie prostokąta i nie posiada większych załamów bryły, z wyjątkiem wykusza usytuowanego od strony podwórka (Ryc. 1). Zarówno w podcieniach dachu, na dachu, jak i w elewacji widoczne są liczne szczeliny i otwory potencjalnie atrakcyjne dla nietoperzy oraz większe otwory, które wykorzystywane mogą być przez ptaki. Na istniejących okienkach strychowych zamontowane zostały siatki uniemożliwiające przedostawanie się zwierząt na strych. W niektórych miejscach siatki te są uszkodzone.

Ryc. 1 Budynek przy ulicy Lipowej 5 w Żytkiejmach widok od strony podwórka.

Budynek zlokalizowany jest w centrum niewielkiej miejscowości (Ryc. 2) i otoczony innymi budynkami będącymi w podobnym stanie technicznym. W najbliższej okolicy znajdują się także budynki gospodarskie (stodoły, obory, altany, składziki) zadaszone, ale posiadające liczne nieszczelności umożliwiające zwierzętom bezkolizyjną penetrację wnętrza.

Ryc. 2 Lokalizacja budynku przy ul. Lipowej 5 w miejscowości Żytkiejmy (źródło: https://mapa.nocowanie.pl/zytkiejmy/zdjecia_satelitarne/)

III. Wyniki

W wyniku przeprowadzonych oględzin budynku stwierdzić można z całą pewnością, że w jego obrębie do lęgów przystępuje przynajmniej sześć gatunków ptaków: kawka, wróbel domowy, szpak, gołąb miejski, jerzyk i oknówka. Gniazda oraz miejsca wlotu/wylotu ptaków do gniazd wymienionych wyżej gatunków zostały odnalezione na elewacji budynku oraz w nieszczelnościach dachu (Ryc. 3). Ptaki gniazdujące w obrębie budynku, to gatunki chętnie przystępujące do rozrodu w najbliższym sąsiedztwie człowieka.

Ryc. 3 Gniazda oknówki wykorzystywane przez wróbla domowego oraz jerzyka

W trakcie pierwszej, wczesnowiosennej kontroli (21 marzec) stwierdzono gniazdowanie dwóch gatunków ptaków: kawki i wróbla domowego. Widoczne było wyraźne znoszenie materiału na gniazda przez wróble oraz intensywną penetrację okolicy całego budynku wraz z częstym przysiadzaniem w okolicy kominów przez kawki. Stwierdzono obecność min. 3 par wróbla i około 10 osobników kawki. Podczas drugiej kontroli (25 kwiecień) stwierdzono gniazdowanie czterech gatunków ptaków: kawki, wróbla domowego, szpaka i gołębia miejskiego. Jest to szczytowy okres lęgowy dla trzech pierwszych gatunków. Stąd, widoczne były oznaki odbywania lęgów i wychowywania młodych. Zarówno szpaki, jak i wróble intensywnie nosiły pokarm dla młodych (Ryc. 4), których głosy można było usłyszeć stojąc pod znajdującym się na budynku gnieździe.

Ryc. 4 Szpak noszący pokarm dla młodych do gniazda znajdującego się w szczelinie pomiędzy dachówkami.

Kawki natomiast intensywnie penetrowały dwa z siedmiu znajdujących się na budynku kominów, co wskazywać może na występowanie w nich gniazd. Trzecia kontrola budynku (18 czerwiec), w odróżnieniu od dwóch poprzednich, przeprowadzona została w godzinach wieczorno-nocnych i nastawiona była głównie na wykrycie śladów rozrodu jerzyka oraz obecności w obrębie budynku nietoperzy. Podczas tej kontroli stwierdzono gniazdowanie następujących gatunków ptaków: wróbel domowy, jerzyk i oknówka. Szczególnie chętnie budynek zasiedlany był przez jerzyki, które wykorzystywały zarówno nieszczelności występujące w dachu (obluzowane dachówki), jak i pod nim (przestrzenie pomiędzy dachem, a stropem). Każdorazowo w trakcie kontroli penetrowano strych. Strych nie był ani razu użytkowany przez ptaki, ale podczas ostatniej kontroli odnaleziono świeże odchody nietoperzy zawieszone na pajęczynach na jednym z kominów oraz w tym samym miejscu na

podłodze (Ryc. 5). Pomiędzy drugą, a trzecią kontrolą prawdopodobnie jeden z mieszkańców budynku umieścił na podłodze strychu dokładnie pod kolonią nietoperzy sporych rozmiarów karton. Na kartonie tym zaobserwowano obecność świeżych odchodów nietoperzy. Świadczy to o występowaniu kolonii rozrodczej nietoperzy na strychu budynku. Istotna jest także obecność starych odchodów nietoperzy stwierdzonych już podczas jesiennej inwentaryzacji na sąsiednim kominie. Wygląda na to, że nietoperze w okresie rozrodczym zasiedlają szczeliny występujące pomiędzy murowanym kominem, a drewnianą więźbą dachową (Ryc. 6).

Ryc. 5 Odchody nietoperzy na strychu budynku wskazujące na występowanie kolonii rozrodczej

Ryc. 6 Szczelina pomiędzy murowanym kominem, a drewnianą więźbą dachową jako prawdopodobne miejsce występowania kolonii rozrodczych nietoperzy

Posługując się detektorem ultradźwiękowym (LunaBat DFR-1, Animal Sound Labs) przeprowadzono nasłuchy w celu wykrycia poruszających się w najbliższej okolicy budynku nietoperzy. Wykryto obecność mroczka późnego (*Eptesicus serotinus*) wykorzystującego teren przyległy do budynku jako żerowisko. Ze względu jednak na brak możliwości obejrzenia kolonii rozrodczej, nie można stwierdzić czy zanotowany gatunek nietoperza należy do kolonii, czy też przyleciał z innego miejsca. Gatunek ten jednakże to jeden z najbardziej synantropijnych gatunków nietoperzy, którego samice zakładają kolonie rozrodcze w szczelinach znajdujących się na strychach budynków. Wysoce prawdopodobne jest zatem, że zarejestrowany osobnik należał do kolonii rozrodczej. Nie zaobserwowano jednakże opuszczania budynku przez nietoperze.

Wyniki przeprowadzonej inwentaryzacji budynku naniesiono na poniższe zdjęcia (Ryc. 7, 8). Kolorem czerwonym zaznaczono występujące w budynku gniazda oraz miejsca zapadania ptaków. Odpowiednio numeracja znajdująca się na zdjęciach odnosi się do poszczególnych gatunków oraz ich liczebności i zostanie omówiona w dalszej części opracowania.

Ryc. 7 Południowo-wschodnia ściana budynku z oznaczonymi miejscami występowania gniazd oraz miejscami zapadania ptaków

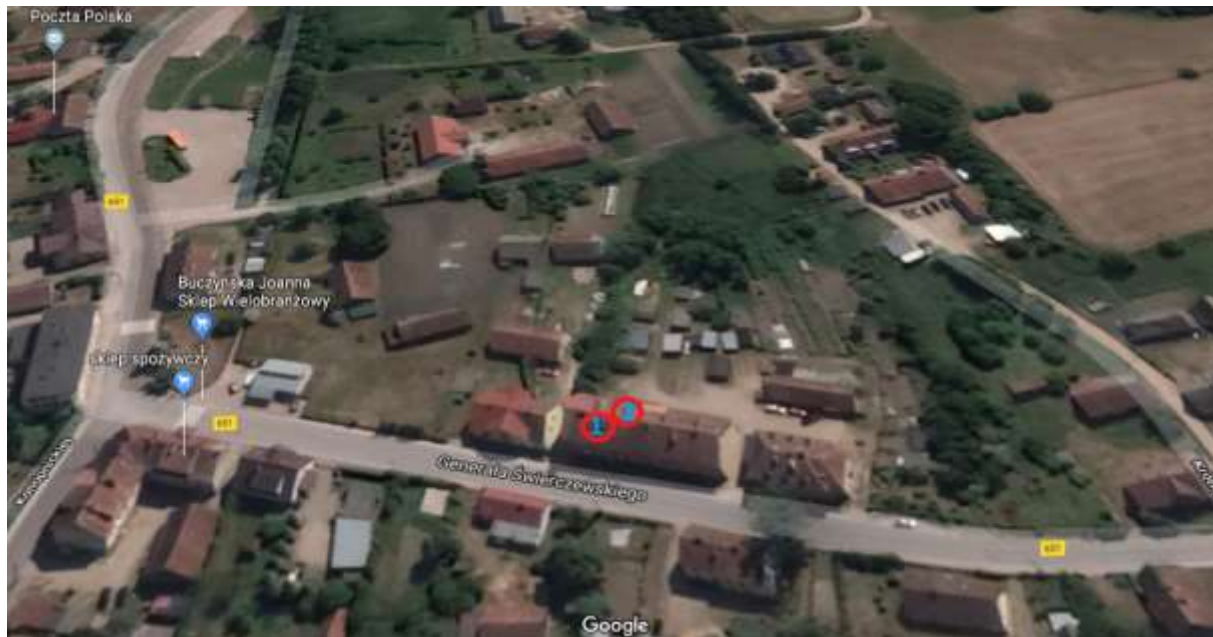

Ryc. 8 Północno-zachodnia ściana budynku z oznaczonymi miejscami występowania gniazd oraz miejscami zapadania ptaków

Ryc. 9 Lokalizacja aktualnej (nr 1) i poprzedniej/zeszłorocznej (nr 2) kolonii nietoperzy (źródło: <https://www.google.pl/maps/place/%C5%BBytkiejmy/@54.3531381,22.692742,172a,35y,128.83h,45t/data=!3m1!1e3!4m5!3m4!1s0x46e1146eb1bff49b:0xdc13ea7d65b38dc1!8m2!3d54.333333!4d22.683333>)

Miejsca potencjalnego występowania nietoperzy (szczeliny w elewacji i dachu) zostały omówione w poprzedniej ekspertyzie i nie będą tutaj ponownie rozpatrywane.

Podsumowując stwierdzić można, że budynek znajdujący się przy ul. Lipowej 5 w Żytkiejmach wykorzystywany jest w celach lęgowych przez następujące gatunki ptaków:

1. Kawka: min. 3 pary (na zdjęciu nr 4, 5)
2. Wróbel domowy: min. 5 par (na zdjęciu nr 3, 6, 12, 16, 17)
3. Szpak: min. 3 pary (na zdjęciu nr 1, 2, 7)
4. Gołąb miejski: min. 4 pary (na zdjęciu nr 8, 9, 10, 11)
5. Jerzyk: min. 16 par (na zdjęciu nr 13, 14, 15, 19)
6. Oknówka: min. 1 para (na zdjęciu nr 18)

Budynek stanowi też miejsce rozrodcze dla kolonii nietoperzy prawdopodobnie z gatunku mroczek późny.

IV. Wnioski i zalecenia

Budynek przy ul. Lipowej 5 w Żytkiejmach, to stara, wielorodzinna kamienica, która przez wiele lat nie była remontowana. Występują tu liczne nieszczelności, głównie w obrębie dachu, podcieni i strychu. Szczeliny te wykorzystywane są zarówno przez ptaki, jak i nietoperze. Stwierdzono występowanie 19 gniazd zasiedlanych przez 6 gatunków ptaków i 1 kolonię lęgową nietoperzy.

Wnioskuję się o wydanie zezwolenia na wykonanie prac termomodernizacyjnych budynku przy ul. Lipowej 5 w Żytkiejmach w latach 2019 - 2020 pod następującymi warunkami:

1. W sezonie poza lęgowym (01 październik – 28/29 luty) w roku przed planowanym rozpoczęciem prac zatkać wszystkie wskazane w ekspertyzie otwory i szczeliny wskazane w obu ekspertyzach (2018 i 2019 r.), ze szczególnym uwzględnieniem otworów aktualnie wykorzystywanych przez ptaki w celach lęgowych.
2. Po zrealizowaniu warunków z pkt. 1 prace termomodernizacyjne mogą być prowadzone w sezonie lęgowym ptaków (01 marzec – 30 wrzesień). Wieszanie budek oraz **wszelkie prace termomodernizacyjne prowadzić pod nadzorem przyrodniczym** i przy konsultacji z ornitologiem.
3. W przypadku nie zrealizowania warunków określonych w pkt. 1 należy okres wykonywania prac określić na poza sezonem lęgowym ptaków: sierpień – luty. Określenie optymalnego terminu wykonania prac termomodernizacyjnych w odniesieniu do nietoperzy to: późne lato (koniec sierpnia) – początek jesieni (wrzesień). W okresach tych istnieje najmniejsze prawdopodobieństwo powstania szkody w środowisku związanej z utratą siedlisk lęgowych ptaków oraz miejsc rozrodu i zimowania nietoperzy, jak również bezpośredniego zagrożenia życia zwierząt.
4. W przypadku prowadzenia prac w sezonie lęgowym 2019 i 2020 r. **prace prowadzić pod ścisłym nadzorem ornitologa** z zachowaniem szczególnej ostrożności w miejscach zasiedlonych przez ptaki.
5. Wywiesić wskazaną poniżej liczbę budek lęgowych dla poszczególnych gatunków ptaków i nietoperzy.
6. W przypadku stwierdzenia nowych lęgów na elewacjach poddanych remontowi, należy ograniczyć aktywne prace do 4 metrów od gniazda, aż do ukończenia lęgów (wyprowadzenia młodych) przez ptaki oraz zrezygnować ze stosowania siatki/płachy zabezpieczającej.

7. Jeśli w trakcie wykonywania prac termomodernizacyjnych zostaną odsłonięte lub powstaną szczeliny, otwory lub nisze mogące być miejscem lęgowym lub wejściem dla ptaków lub nietoperzy należy na bieżąco miejsca te zamykać lub zabezpieczać przed lęgami ptaków.

8. Wykonanie termomodernizacji budynku, na którym stwierdzono lęgi ptaków wymaga uzyskania zezwolenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie.

Zestawienie prac związanych z kompensacją przyrodniczą.

Budki lęgowe dla ptaków:

Jerzyk – 10 podwójnych budek typu dla jerzyka, **o małych otworach wlotowych (3 x 5 cm)** (aby zapobiec wejściu do tych budek szpakom) do powieszenia na elewacji południowo-wschodniej i północno-zachodniej w górnej części elewacji. Odpowiednio po 5 budek na elewacji południowo-wschodniej i 5 na elewacji północno-zachodniej. Budki należy zawiesić w trakcie trwania prac remontowych. Powinny być również odpowiednio zabezpieczone przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi poprzez ich izolację i zakonserwowanie. Mogą być również pomalowane na kolor elewacji. Zaleca się, aby w trakcie prac termomodernizacyjnych budki były częściowo wpuszczone w styropian, wystając z przodu na ok 10 cm. Zaleca się, aby w razie możliwości budki te miały spadzisty daszek, w celu uniemożliwienia siadania na nich potencjalnym drapieżnikom lęgowym. Dopuszcza się także umieszczenie odpowiednio dostosowanych otworów dachowych w remontowanym poszyciu dachu, w przypadku użycia przez Inwestora dachówki ceramicznej.

Kawka – 3 budki dla kawki (budka typu D; wymiary długość i szerokość ok. 25 cm, wysokość ok. 40 cm, daszek o bokach 30 cm, otwór wlotowy o średnicy 9,5 cm), do powieszenia na elewacji północno-wschodniej, w górnej części elewacji, ewentualnie na kominach. Budki należy zawiesić w trakcie trwania prac remontowych. Powinny być również odpowiednio zabezpieczone przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi poprzez ich izolację i zakonserwowanie, jak również mogą być pomalowane na kolor elewacji. Zaleca się, aby w trakcie prac termomodernizacyjnych budki były częściowo wpuszczone w styropian.

Szpak – 4 budki dla szpaka (budka typu B; wymiary długość i szerokość ok. 18 cm, wysokość ok. 40 cm, daszek o bokach 25 cm, otwór wlotowy o średnicy 4,5 cm) do powieszenia na pobliskich drzewach na wysokości 2 – 10 m. Mogą być powieszone nawet w bliskiej odległości od siebie. W przypadku braku odpowiedniej lokalizacji należy powiesić na elewacji budynku – mogą być częściowo wpuszczone w styropian.

Wróbel domowy – 6 budek dla wróbla (budka typu A; wymiary długość i szerokość ok. , wysokość ok. 34 cm, dno o bokach 15 cm, otwór wlotowy o średnicy 3,3 cm) do powieszenia na pobliskich drzewach na wysokości min. 4 metry. Budki mogą być także powieszone na

elewacji budynku w jej południowo-wschodniej (4 szt.) i północno-zachodniej (2 szt.) części. Budki mogą być częściowo wpuszczone w styropian.

Nietoperze:

Nietoperze – najkorzystniejszym rozwiązaniem byłoby zachowanie szczelin wlotowych do kolonii. Rozwiązanie takie jest możliwe tylko i wyłącznie wtedy, gdy pozostawienie niewielkich szczelin jest zgodne z założeniami budowlanymi i ze sztuką budowlaną i nie będzie szkodzić przeprowadzonym pracom termomodernizacyjnym. Alternatywnym rozwiązaniem jest montaż budek na elewacji budynku. Budki powinny być typu podtynkowego o wymiarach min. 50x70 cm o prostej konstrukcji tworzącej przestrzeń pomiędzy ścianą budynku, a elewacją. Przestrzeń taka jest chętnie wykorzystywana przez nietoperze. Ponadto, po zakończeniu prac jedynym widocznym elementem budki będzie niewielki otwór wlotowy. Budki powinny być instalowane w poziomych grupach w ilości od kilku do kilkunastu. Ze względu na rodzaj obiektu (stara kamienica) rodzaj rozwiązania należy uzgodnić z Inwestorem i nadzorem przyrodniczym.

Budki powinny być wykonane zgodnie z wytycznymi wielkości i typu budek dla poszczególnych gatunków oraz zostać zabezpieczone przed niekorzystnymi warunkami pogodowymi.

Miejsca zamontowania budek powinny zostać wybrane z pomocą nadzoru przyrodniczego.

V. Załączniki

Płyta cd zawierająca:

- raport w wersji edytowanej (docx) i nieedytowalnej (pdf)
- zdjęcia
- mapę lokalizacyjną